SPOJKA *KÝM* V SÉMANTICKÝCH A KOMUNIKAČNÝCH SÚVISLOSTIACH*

JANA SOKOLOVÁ

Katedra rusistiky Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

SOKOLOVÁ, Jana: Conjunction *kým* ['while'] in semantic and communicative contexts. *Journal of Linguistics*, 2015, Vol. 66, No 1, pp. 17 – 40.

Abstract: The study focuses on the communication-oriented analysis and interpretation of semantic and communicative (illocutive) functions of the Slovak conjunction *kým* ['while']. Research is based on the text material of the Slovak National Corpus containing synchronic dynamics of the sentence in which the conjunction *kým* ['while'] expresses temporal and/or contrastive meanings. *Kým* ['while'] is understood as a poly-semantic and poly-functional word which forms relations of limitative, successive, simultaneous and contrastive-simultaneous coincidence between an independent clause (P) and a while-clause (Q). Regarding the semantic functions of the conjunction, the study also discusses the function of temporal and pragmatic collocations, and complementary and competitive use of synonymous conjunctions. It verifies the connections between the actual dispositions of the conjunction *kým* ['while'] and a dialogic or narrative interpretation, the choice of perspective and the sentence order. A part of the study presents the use of the conjunction *kým* ['while'] in the communicative functions of assertion, direction, interrogation, satisfaction, commission and admonition. It demonstrates the dominance of illocutions which are based on the negative life experience of a speaker.

Key words: semantics, conjunction *kým* ['while'], perspective, communicative function, interpretation

1. VÝCHODISKÁ A POJMY

Spojke *kým* (operátoru – v koncepcii novej slovenskej morfológie Juraja Dolníka, 2005) sústredenú pozornosť venovali Ján Oravec (1971), Adriana Ferenčíková (1986), Ján Horecký (1997), Martina Bodnárová (2009), Pavol Žigo (2010), Виктор С. Храковский (2005), ktorí v intenciách syntaktickej sémantiky kládli dôraz na spojitosť spojky *kým* s gramatickou kategóriou času, vidu a rodu (diatézou) a možnosti vyjadrenia súčasnosti, predčasnosti a následnosti. Funkciu ruskej spojky *пока* v kontexte negácie formulovala Елена В. Падучева (2014).

Vychádzajúc z dokladov z textov Slovenského národného korpusu (prim-6.1.20-public-vyv) sa v tejto štúdii zameriavame na (a) opätovné posúdenie sémantických funkcií spojky *kým*; (b) úlohu temporálnych a pragmatických kolokátov v jej okolí; (c) komplementárne a konkurenčné používanie synonymických spojok;

* Štúdia vznikla v rámci riešenia grantového projektu VEGA 1/0243/15 *Text a textová lingvistika v interdisciplinárnych a intermedialných súvislostiach*.

(d) verifikovanie komunikačných okolností fungovania spojky *kým* a jej uplatnenie v komunikačných (ilokučných) funkciách.

Ako vyplýva zo statusu konjunkcií, spojka *kým* má predovšetkým mereologickú funkciu – do jedného celku spája spravidla dve propozície s rôznym stupňom sémantickej a gramatickej závislosti. Patrí k tým lexikálno-gramatickým prostriedkom, pomocou ktorých sa vyjadruje zmena, a to jednak v rámci (1) tzv. pomerných, resp. relatívnych temporálnych vzťahov a jednak (2) kontrastívnych alebo nekontrastívnych vzťahov (adverzatívnych v širokom zmysle slova). Ak sa zmena dotýka syntakticky nadradenej vety, prejavuje sa ako: a) zužovanie platnosti významu syntakticky nadradenej vety: *Kým bude starká v poriadku, budú v poriadku i oni*; b) kvalifikácia platnosti jej významu: *Kým bol stav bezgólový, všetko bolo otvorené*; c) kvantifikácia významovej platnosti syntakticky nadradenej vety: *Trvalo dlho, kým sa pobalili*; d) určovanie okolností deja vyjadreného syntakticky nadradenou vetou: *Kým bude záujem o sneh, vleky budú v prevádzke*; e) vymedzovanie sémantických entít, na ktoré sa vzťahuje dej vyjadrený syntakticky nadradenou vetou: *Kým bude preč, autobus môže odísť*; f) intenzifikácia platnosti významu syntakticky nadradenej vety: *Trpeli sme a budeme trpieť, kým len budeme žiť* (porov. sémantické determinatívne vzťahy, ktoré vymedzil J. Kačala, 1998, s. 128).

V rámci súvetia spojka *kým* si sémanticky podriaduje tak nadradenú vetu **P**, ako aj podradenú vetu **Q**, porov. $P \leftarrow \textit{kým} \rightarrow Q$. Situáciu, ktorú vyjadruje P, označíme **S₁**, situáciu vyjadrenú vedľajšou vetou Q označíme **S₂**. Teoreticky vznikajú dve možnosti ich syntaktickej realizácie: (1) **S₁, kým S₂**; (2) **Kým S₂, S₁**. Rozloženie situácií (vetosled) ovplyvňuje aktuálne členenie. Prototypickým vetosledom je P, kým Q, v ktorom **S₂** je rémou, a teda kľúčovou situáciou. Vetosled **Kým Q, P** je výsledkom aktualizácie **S₂** a súvisí s jej vytyčením do protikladu (porov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987, s. 598 – 599). Obe rozloženia reflektujú výber perspektívy, ktorá presuponuje rôzne kognitívne predstavy analogických situácií, má rôznu štruktúru (štruktúra perspektívy sa prejavuje v sémantickej interpretácii syntaktických rozdielov) a nevylučuje existenciu akoby centra perspektívy (Боршев – Парти, 2008, s. 146 – 148). Výber perspektívy sa tiež prejavuje vo voľbe slovesného rodu, ktorý je kategoriálnym prostriedkom, dávajúcim hovoriacemu možnosť vyjadriť jeden a ten istý obsah z rôzneho hľadiska (Ondrejovič, 1989, s. 81).

Koncept **situácie** ponímame v intenciách ruskej lingvistickej tradície¹, a to jednak ako kognitívnu predstavu štruktúry perspektívy a jednak ako spôsob jej interpretácie. Spája sa s ňou klasifikácia slovies a rozlišovanie deja, procesu, činnosti, stavu, udalosti (porov. Daneš, 1985; Апресян, 2003; Падучева, 2009). Pri **dejoch** a **procesoch** je čas nezávisle premennou veličinou. Označujú plynulé dianie, plynulý priebeh a tým zároveň naznačujú možnosť rozkladu, rozkúskovania. K dištinktným vlastnostiam topológie dejov patrí: usporiadanosť, spojitosť, ohraničenosť (tempo-

¹ Porov. najmä Апресян, Ю. Д. (2003), Храковский, В. С. (2005), Бондарко, А. В. (2005), Падучева, Е. В. (1996, 1986, 2009, 2014).

rálna, aspektuálna) a rezultatívnosť (Sokolová – Žigo, 2014); statické a substantia-
listické ponímanie procesu ho charakterizuje ako prechod z jedného stavu do druhého,
teda ako systém, jednota stavov (Fil Korn, 1998, s. 249). Pri **činnostiach** a **stavo-**
voch je čas závisle premennou veličinou. Činnosti sú fyzické, mentálne a rečové
aktivity, ktoré sú niekým vykonávané, majú vlastnosť 'kontrolovateľnosti'
(Булыгина, 1982); stavy sú rozpoloženia niekoho, niečoho, majú vlastnosti zmien,
prechodov. **Udalosť** sa vymedzuje ako situácia, lokalizovaná v čase a priestore, ako
smerovanie deja k nejakému cieľu, dosiahnutie cieľa (v imperfektívnych slovesách
napr. chýba implikácia o dosiahnutí/nedosiahnutí cieľa; vyjadrujú len smerovanie
k jeho dosiahnutiu). S konceptom situácie súvisí aj koncept **faktu** (v jeho informač-
nom zmysle), ktorý je jednotkou mentálneho uchopenia, je to „niečo overené, objek-
tívne jestvujúce“ (Slovník súčasného slovenského jazyka, 2006 – ďalej SSSJ); fakt
je „stav veci a všeobecne niečo, čo je tu a teraz“ (Fil Korn, 1998, s. 291). Vo filozofic-
kom uchopení **fakt** je entita zodpovedajúca pravdivým výrokom (analytickým aj
empirickým); **stav veci** je to, o čo opierame správnosť, oprávnenosť svojho mysle-
nia, rozhodovania, konania a čo je ponímané ako prirodzené, „normálne“. Preto sub-
stitúcia *mladí* → *starí* v súvetí *Kým sme mladí (??starí), všetko sa nám zdá krajšie*
(Krátky slovník slovenského jazyka, 2003 – ďalej KSSJ) napriek svojej gramatickej
správnosti odporuje prirodzenému stavu veci a pragmaticky je anomálna.

Súvetia so spojkou *kým* sú uvádzané v dvoch režimoch interpretácie (termín re-
žim interpretácie zaviedla E. B. Падучева, 1986) – buď v dialogickom (rečovom),
alebo naratívnom. V dialogickom režime sa presadzuje perspektíva hovoriaceho, v na-
ratívnom režime sa uplatňuje perspektíva pozorovateľa. Výber perspektívy v gramati-
ke súvisí s výberom diatézy (hoci priama závislosť spojky *kým* od diatézy sa nepotvr-
dila), modu, času a vidu. Pre sémantiku súvetí so spojkou *kým* má vid zásadný vý-
znam. Všeobecný význam dokonavého vidu ponímame v súlade so slovenskou lin-
gvistickou tradíciou (porov. E. Pauliny, M. Sokolová, A. Jarošová) ako *ohraničené tr-
vanie deja* (terminatívnosť, предельное действие). E. B. Падучева (1996, s. 24)
v súvislosti s dokonavým vidom upozorňuje na situáciu zmeny, porov. „[совершен-
ный вид] всегда описывает ситуацию изменения, то есть предполагает момент,
когда некоторое положение вещей не имело места, и момент, когда имеет (или
наоборот)“. Imperfektív v slovenčine aj ruštine opisuje situáciu v jej časovom priebe-
hu, t. j. „как проходящую через ряд последовательных временных фаз“ (ibid.).

Spojku *kým* ponímame v duchu Moskovskej sémantickej školy ako polysémant-
tické a polyfunkčné slovo majúce vzájomne prepojené a hierarchicky usporiadané
významy.

2. SÉMANTICKÉ FUNKCIE SPOJKY KÝM

Spojka *kým* usúvzt'ážňuje dve rôzne situácie, ktoré sú temporálne synchronizo-
vané, a to buď nekонтрастívnе, alebo контрастívnе. Synchronizátorom je hovoriaci

alebo pozorovateľ. V primárne nekontrastívnom usporiadaní je obsah v P obmedzovaný platnosťou obsahu v Q a v slovenčine sa realizuje ako (a) ohraničenosť trvania dejov; (b) následnosť trvania dejov; (c) súbežnosť trvania dejov, pričom vo všetkých významoch sa uchováva odtienok kontrastu. V kontrastívnom usporiadaní sú v slovenčine vety s intenciou kontrafaktuálnej zmeny, ktorá naznačuje, že fakty v Q sú z hľadiska bežnej skúsenosti a očakávania v rozpore s faktami v P.

To znamená, že spojka *kým* má v slovenčine štyri významy, vyplývajúce z inherentnej temporálnej perspektívy:

- kým*¹: 'P sa odôvodnene uskutočnilo / uskutoční do časového intervalu Q; hovoriaci považuje P za dostatočné pre uskutočnenie Q'; fakultatívna negácia v rámci Q; trvanie P je ohraničené Q;
- kým*²: 'P sa ukončilo pred časovým intervalom Q; hovoriaci považuje čas intervalu Q za možný pre uskutočnenie P'; trvanie P je ukončené;
- kým*³: 'v časovom intervale Q sa uskutočnilo / uskutočňuje / uskutoční P; hovoriaci považuje P a Q za súbežné'; trvanie P je limitované trvaním Q;
- kým*⁴: 'P a Q sa uskutočnili / uskutočňujú v rovnakom časovom intervale; hovoriaci považuje fakty v P a Q za protikladné'.

2.1 Spojka *kým*¹ spája situáciu S₁ a S₂, ktorá vyjadruje dôvody ukončenia deja, činnosti, procesu, udalosti, stavu trvajúceho do istého času: „P dovtedy, *kým* Q“. To znamená, že zjednocuje význam času s významom podmienky (túto možnosť v sémantike spojky *kým* uvádza aj J. Horecký, 1997). Vyjadruje akoby koncový limit trvania nejakého deja, činnosti, procesu, udalosti, stavu (konečnej stanice; porov. Ferencíková, 1986), ktoré sú ukončené buď z objektívnych, alebo subjektívnych dôvodov. Ideu koncového časového limitu nadradenej vety podporuje aj možnosť použiť v nej príslovky *dovtedy*, *dotiaľ*, porov. *Dovtedy sa chodí s krčahom po vodu, kým sa nerozbije*. Vzťah medzi P a Q nie je čisto časový, Q je príčinou prerušenia deja, činnosti, procesu, udalosti, stavu P. V istom zmysle možno hovoriť o kauzálnej súvislosti (porov. Hirschová, 2013).

V jazykovom obraze sveta sa so spojkou *kým*¹ rozlišujú významy a) objektívnych dôvodov (okolností); b) subjektívnych dôvodov (presvedčenia, úmyslov).

Objektívne dôvody sa prezentujú ako okolnosti, interpretované prevažne z pozície pozorovateľa:

- (1) Inštinktívne cúval dovtedy, *kým*¹ sa chrptom neoprel o múr.
- (2) Pozeral za ním, až *kým*¹ neodbočil na Prvú Avenue.

V súvetí sa spája imperfektív nadradenej vety a perfektív vedľajšej vety, ktorý fixuje akoby konečnú fázu procesu *cúvania*, *pozerania*, ktoré sú ukončené fázou *opretia sa*, *odbočenia* a pod. Udalosť v Q sa „odčleňuje“ od aspektuálnej sémantiky a prechádza do významu zavŕšenia alebo prerušenia; v dôsledku čoho sa ukončuje alebo prerušuje situácia v P, ktorá je lokalizovaná na pozadí udalosti v Q.

Subjektívne dôvody sa prejavujú ako úmysel alebo odhodlanie hovoriaceho:

(3) Zostaneme dovtedy, *kým'* bude treba. (SSSJ)

(4) Nepohnem sa od stola, *kým'* sa nenaučím.

Majú egocentrickú podstatu a otvárajú priestor pre modálne častice: *určíte, isto, zrejme, bezpochyby, dozaista* a pod.:

(5) Tento zvuk vo mne [určíte, isto, zrejme, bezpochyby, dozaista] ostane, *kým'* budem žiť.

Špecifikom spojky *kým'* je **expletívna negácia** slovesného predikátu v Q (porov. эксплетивное отрицание – Падучева, 2014), ktorá v skutočnosti S_2 nepopiera, lebo vyjadruje akoby opačný zmysel, má prevrátenú polaritu kladu a záporu, porov.:

(6) Chvíľu zapekajte, *kým'* sa syr nerozpustí [t. j. *kým* sa syr rozpustí].

Konštrukcia „P, *kým* ne-Q“ naznačuje, že situácia v P je súčasťou stavu nenastúpenia udalosti Q (porov. Падучева, 2008). Situácia v P znamená akoby subinterval (moment) na intervale Q (porov. dokonavý vid predikátov):

(7) Štát by mal preto maximálne využiť vôľu a nadšenie našich mladých vedcov, *kým'* úplne nezoslabne.

(8) Experimentujte, *kým'* neprídete na to, čo vám najviac vyhovuje.

Expletívna negácia sa v slovenčine často vyskytuje v spojeniach *až kým'*:

(9) Sedeli na lavičke, *až kým'* sa im nezačali privierať oči.

(10) Tento proces sa opakuje, *až kým'* produkt nezíska požadovanú chuť.

Častica *až* zdôrazňuje hraničnosť situácie S_2 , ktorá ukončuje dej, činnosť, proces, stav v S_1 , a to bez ohľadu na temporálnu lokalizáciu (minulosť, budúcnosť, prítomnosť) a na diatézu. Má pragmatiku zámernej zmeny, keďže v S_1 sú predikáty s významovým odtienkom 'kontrolovateľnosti' (porov. Булыгина, 1982). Podľa typu predikátu môže mať aj význam očakávanej zmeny, a to vtedy, keď S_1 je cieľom, intenciou S_2 :

(11) Kopali tak dlho, *kým'* nenarazili na vodu.

Pragmatický význam neočakávanosti, prekvapenia vnáša príslovka *zrazu* (jej synonymá *odrazu, naraz, neočakávane* sa podľa korpusových údajov v tomto kontexte nevyužívajú):

(12) Rieka pokojne tečie krajinou, *kým'* zrazu nenarazí na tvrdé skaly.

Ak je negácia aj v nadradenej vete, a to tak explicitná (doklad 13a), ako aj implicitná, ktorá vyplýva zo sémantiky slovies typu *odmietat', odopriet', zamietnuť, zahŕnúť* a pod., negácia v Q nie je expletívna, porov. ich synonymické pendanty:

- (13a) Komisia nezverejní údaje, *kým'* nebudú všetky spracované.
 (13b) Komisia zverejní údaje, *keď* budú všetky spracované.
 (14a) Polícia im odmieta pomôcť, *kým'* nie sú v ohrození života.
 (14b) Polícia im pomôže, *keď* budú v ohrození života.

V ruštine je spojka *kým'* v kontexte negácie (*пока не Q*) posudzovaná ako jej samostatný význam. Môže to súvisieť s časticou *не*, ktorá je, na rozdiel od slovenčiny, autonómnou lexémou.

V slovenčine je komunikačne preferovaná ľavostranná kolokácia so slovesom *trvať*, ktoré persistenciu P (trvanie v čase) prezentuje ako explicitnú duratívnosť situácie S_1 (umožňuje to sémantika a nedokonavý vid slovesa *trvať*). Vlastný obsah súvetia vyjadruje Q (*kým'-veta*) a P ju len „rámuje“ (má platnosť pozadia, porov. Daneš, 1985). Obe súčasti súvetia vykazujú nesamostatnosť situácií S_1 aj S_2 a majú pevný vetosled. V P sa slovesom *trvať* podčiarkuje dôležitosť 'časového rozpätia' pre obsah súvetia. Sloveso *trvať* má v slovenčine tri aktanty: *čo, komu, ako dlho*. Sémantika slovesa neumožňuje použitie tvarov prvej a druhej osoby, takže sloveso *trvať* stojí vždy v tvare tretej osoby jednotného čísla prítomného, minulého alebo budúceho času a viaže na seba subjekt v datíve (*komu*). Aktant *čo* býva často fakultatívne vyjadrený pomocou podmetového výrazu *to*:

- (15) Trvalo to večnosť, *kým'* sme sa vyviezli až hore.
 (16) Trvalo to desať rokov, *kým'* som sa z toho dostala.

Pragmatické hodnotenie času ako subjektívne krátky alebo dlhý interval sa prejavuje vo výbere lexikálnych prostriedkov s temporálnym významom: *dlho, večnosť, chvíľa, čas, dosť, hodne, vyše a pod.*:

- (17) Trvalo nám dosť dlho, *kým'* sme našli vilu Slovanského ústavu.

Ponímanie času ako subjektívne neurčitého časového intervalu podčiarkujú neurčité deiktiká *nejaký, určitý, istý*:

- (18) Určitý čas bude trvať, *kým'* sa trhové podiely urovnajú.

Objektívne hodnotenie času vyjadrujú lexikálne prostriedky ako *hodina, deň, týždeň, mesiac, rok (sekunda, minúta* sú pragmaticky menej aktuálne), ktoré zároveň presuponujú možnosť použitia kvantitatívnych konkretizátorov:

- (19) Trvalo nám dve hodiny, *kým'* sme sa vymotali z parížskej zápchy.
 (20) Hasičom trvalo dvadsať štyri hodín, *kým'* oheň v lese zlikvidovali.

Typickým znakom tohto typu sú imperfektívne tvary slovesa *trvať*, irelevantné k dobe komunikácie. Nedokonavý vid slovesa *trvať* súvisí s tým, že P prezentuje

akoby komentár hovoriaceho alebo pozorovateľa, zatiaľ čo dokonavý vid sloviess v Q naznačuje, že situácia S₂ má význam finálnej, cieľovej fázy udalosti.

Pre konštrukcie so slovesom *trvať* v P sú prirodzenejšie kontexty naratívnej retrospekcie, prítomný a budúci čas je orientovaný prevažne do zóny mentálnych, resp. sociálnych stavov hovoriaceho:

(21) Zakaždým mi chvíľu trvá, *kým'* si na zmenu zvyknem.

(22) Divákovi ešte potrvá, *kým'* sa prepracuje k tomuto poznaniu.

Význam 'prebiehania v čase' majú slovesá *plynúť*, *uplynúť*, ktoré sa uplatňujú tak v P, ako aj v Q:

(23) *Kým'* bude sobáš, uplynú aj dva roky.

(24) Počkal som, *kým'* uplynie zákonná lehota 30 dní, <...>.

Vyjadrenie subjektu deja, a tým aj použitie osobných slovesných tvarov, umožňuje sloveso *čakať* a jeho deriváty *počkať*, *vyčkať*, *vyčkávať* (sloveso *dočkať* nie je doložené). Má význam 'určitý čas stráviť čakaním', adverbiálny modifikátor označuje miesto, kde sa činnosť konala, resp. bude konať. V Q je formou futúra a expletívnej negácie vyjadrená potenciálna udalosť, ktorá ukončí P a zároveň cieľ čakania:

(25) Čakali na chodníku, *kým'* nebudú mať zelenú. (SSSJ)

(26) Počká, *kým'* nedostane viac informácií od vyšetrovateľov.

(27) Bude čakať pri vchode tak dlho, *kým'* sa syna nedočká.

(28) <...> ukryl sa pod schodiskom a vyčkal, *kým'* pracovníci nezamknú vchod do budovy.

Spojka *kým'* je synonymická so spojkou *až'* s významom objektívnych okolností, po ktoré trval alebo bude trvať dej alebo stav nadradenej vety. Podmienkou použitia spojky *až'* je afirmatívny predikát v Q, zatiaľ čo spojka *kým'* sa spája tak s afirmatívnym, ako aj negovaným (expletívnym) predikátom v Q:

(29a) Počká, *až'* sa rozvidnie. (KSSJ)

(29b) Počká, *kým'* sa (ne)rozvidnie.

V doklade (30a) M. Hirschová (2011, s. 156) poukazuje na skutočnosť, že imperfektív udalostných sloviess implikuje prechodný bod medzi presuponovaným začiatočným a dosiahnutým konečným stavom perfektíva:

(30a) Opravoval auto tak dlho, *až'* ho nakoniec opravil.

Analogické súvetie so spojkou *kým* si vyžaduje v Q negovaný tvar dokonavého slovesa, keďže v P je smerovanie k dosiahnutiu výsledku (*opravoval*) a neurčitá duratívnosť (*dlho*):

(30b) Opravoval auto tak dlho, *kým* ho nakoniec neopravil.

Určitá duratívnosť (*dve hodiny*) vylučuje negáciu v Q:

(30c) Opravoval auto dve hodiny, *kým* / [*až*¹] ho nakoniec opravil.

Nekompatibilné sú významy spojky *až*², ktorá vyjadruje okolnosť, počas ktorej bude prebiehať dej nadradenej vety (doklad 31), a význam spojky *až*³, ktorý vyjadruje okolnosť, po ktorej sa uskutoční dej nadradenej vety (doklad 32):

(31) *Až*² [**Kým*¹] pôjdeme domov, bude určite pršať. (KSSJ)

(32) *Až*³ [**Kým*¹] sa vrátíme, dokončíme robotu. (KSSJ)

Spojka *kým*¹ je čiastočne zameniteľná príslovkovými zámenami *pokiaľ*¹, *do-kiaľ*¹, *dokým*, *pokým*, keďže v ich sémantike je obsiahnutá idea koncového limitu, ktorú majú prefixálne morfémy *po-*, *do-*:

(33) *Pokiaľ*¹ / [*dokiaľ*¹ / *kým*¹] bol zdravý, pracoval dobre.

Spojka *kým*¹ je komunikačne najpreferovanejšou. Môže to súvisieť jednak s jej sémantickými predispozíciami a jednak s tým, že uprednostňuje vetosled *P, kým*¹ *Q*. Psychologické výskumy časových súvetí (porov. Фёдорова, 2005) totiž ukazujú, že do operatívnej pamäti recipienta sa rýchlejšie dostáva a interpretuje hlavná veta na iniciálnej pozícii.

2.2 Spojka *kým*² spája také situácie *S*₁ a *S*₂, ktoré vyjadrujú časovú následnosť dejov, činností, procesov, udalostí, stavov: „P skôr/prv *kým* Q“. Význam následnosti predpokladá: (a) časový úsek, zahrňujúci moment prehovoru a tiež momenty do a po ňom, ktoré sú dostatočne blízke, aby si s ním zachovali spätosť; (b) situáciu, ktorá sa uskutočňuje v tom istom reálnom alebo nereálnom priestore, v ktorom sa nachádza hovoriaci a v ktorom je účastníkom alebo pozorovateľom.

Ide o špecifikovanú následnosť, keď hlavný dej nastal alebo istý čas prebiehal, alebo začal platiť ešte pred završením vedľajšieho deja (Ferenčíková, 1986). Osobitosť tohto typu spočíva v tom, že spája ideu deja a ideu udalosti. Gramaticky sa to prejavuje tak, že udalosť je obsahom nadradenej vety a vždy je vyjadrená slovesom v dokonavom vide. Dej vyjadrený vedľajšou vetou so spojkou *kým* môže byť aj dokonavý, aj nedokonavý, sémanticky musí presuponovať možnosť prerušenia deja a možnosť k jeho návratu (porov. doklady 38 a 39). Tento typ vykazuje nesúlad medzi vetosledom a časovým poradím udalostí a umožňuje interpretáciu akoby z dvoch perspektív: a) situácia v *P predchádza* situácii v *Q*; b) situácia v *Q nasleduje* po situácii v *P*.

Interpretáciu „situácia v *P predchádza* situácii v *Q*“ podporuje parafrázovanie a použitie spojok *skôr než*, *prv než*, *predtým než*, porov.:

(34a) *Kým*² prišiel lekár, pacient zomrel.

(35b) *Do príchodu* lekára pacient zomrel.

(36c) *Skôr než* prišiel lekár, pacient [už] zomrel.

Predchádzanie (temporálna predčasnosť) umožňuje tak jedného aktora dvoch rôznych dejov, ako aj dvoch (resp. viacerých) aktorov dvoch (resp. viacerých) dejov. V nadradenej vete sa otvára možnosť na použitie príslovky *už*, ktorá podčiarkuje význam zavŕšenia, zakončenia deja (príznač + telickosť).

Interpretácia „situácia v Q *nasleduje* po situácii v P“ reflektuje prirodzený sled udalostí – najprv jej napísal listok, potom sa pobalil; najprv vyzrel von, potom vyšiel von. To znamená, že P označuje činnosť, ktorá viedla k nástupu Q:

(37a) *Kým*² sa pobalil, napísal jej listok.

(38a) *Kým*² vyšiel z domu, vyzrel von.

Následnosť (temporálna následnosť) presuponuje jedného aktora a otvára možnosť na použitie operátora *potom*, *čo*, resp. príslovky *ešte*, ktorá tiež vyjadruje, že nejaký dej sa uskutoční pred určitou časovou hranicou, porov.:

(37b) Pobalil sa *až potom*, *čo* jej napísal listok.

(37c) *Kým*² sa pobalil, *ešte* jej napísal listok.

(38b) *Kým*² vyšiel z domu, *ešte* vyzrel von.

Spojka *kým*² má ukotvený význam ‘trvania’, preto sa spája so slovesami, ktoré vyjadrujú neukončenosť deja (príznač – telickosť). Z tohto dôvodu je sémanticky prijateľnejšie sloveso *vyjsť* (doklad 38), lebo presuponuje možnosť návratu. V ruštine sa použitie slovesa *odísť* (*yĭmu*) považuje za anomáliu, podobne ako predikáty typu *umrieť* (*yμερεμь*), keďže vyjadrujú nezvratný stav (porov. Падучева, 2014). V slovenčine je sloveso *odísť*² akceptovateľné, keďže znamená ‘vzdialiť sa’ a nevylučuje možnosť návratu:

(39) Lenže *kým*² odišiel z domu, preobliekol sa do druhých nohavíc.

Spojka *kým*² často funguje v súvetiach vyjadrujúcich akoby epizodickú postupnosť viacerých situácií:

(40) Čupla si k trezoru, počkala, *kým*² sa jej upokojia ruky, a pomaly, sústredene začala po jednom stláčať rad klávesov <...>.

Prirodzené prepojenie časovej následnosti a protikladnosti (podobne ako v *kým*⁴) vyjadrujú antepozičné spojenia *kým spočiatku*, *kým zo začiatku*, *kým najprv*, *kým sprvu*. V nadradenej vete sú obligatórne temporálne náprotivky typu *teraz*, *po čase*:

(41) *Kým*² zo začiatku čerpali informácie z publikácií, *teraz* je to predovšetkým internet, <...>.

(42) *Kým*² najprv produkt sugeroval, že mení tvár hudby, *po čase* ju reálne zmenil.

Spojka *kým*² sa v tomto význame dostáva do konfliktu systematizácií (v zmysle konkurenčných vzťahov k iným operátorom), keďže v slovenčine identický význam i funkciu zastupujú spojky *skôr ako*, *skôr než*, *predtým než*, *prv než*:

(43) *Kým²* / [*Skôr ako* / *Skôr než* / *Predtým než* / *Prv než*] sme dorazili na miesto činu, vyparil sa.

(44) *Skôr ako* / [*(do)kým²*] stihol dobehnúť, spadol aj on.

(45) *Prv než* / [*Kým²*] odídeš, zavolaj! (KSSJ)

Význam následnosti v slovenčine vyjadrujú aj spojky **keď**, **až keď**, ktoré však so spojkou *kým²* nie sú zameniteľné, keďže vyjadrujú vzájomne opačnú perspektívu v opise udalostí, porov.:

(46a) *Keď* vošiel do izby, zapálil svetlo, t. j. najprv vošiel do izby, potom zapálil svetlo;

(46b) *Kým²* vošiel do izby, zapálil svetlo, t. j. najprv zapálil svetlo, potom vošiel do izby;

(47a) Prišiel, *až keď* sa rozvidnelo, t. j. keď prišiel, svitalo;

(47b) Prišiel, *kým²* sa rozvidnelo, t. j. prišiel pred svitaním.

Sémantický rozdiel medzi nimi je teda v tom, že spojka *kým²* presuponuje situáciu S_1 , ktorá sa uskutočnila 'dovtedy, *kým*' sa zrealizovala situácia S_2 v podradenej vete; spojka **keď** presuponuje situáciu S_2 v bode, v ktorom sa (ne)realizovala / (ne)zrealizovala situácia S_1 v nadradenej vete:

(48) *Kým²* prišli hasiči, podarilo sa nám oheň uhasiť.

(49) *Keď* prišli hasiči, už sa nedalo pomôcť.

2.3 Spojka *kým³* spája situácie S_1 a S_2 s identickým časovým priebehom v Q a v P: „Q zatiaľ čo P“. O reálnej či predpokladanej súbežnosti, synchronnosti dvoch či viacerých dejov hovoríme vtedy, keď dej nadradenej vety nastal v úseku vymedzenom dejom časovej vedľajšej vety (Ferenčíková, 1986; Žigo, 2010). V prípade súbežnosti neplatí implikátúra prirodzeného sledu udalostí, ale aktuálne členenie, ktoré spadá do kompetencií a preferencií hovoriaceho ako pozorovateľa. Súbežnosť častejšie presuponuje dvoch aktorov:

(50) *Kým³* bol muž na nákupe, žena zrejme bola na prechádzke so stafordširským teriárom, ktorý ju napadol.

(51) *Kým³* si zatierač odskočil doplniť farbu, fotoreportér SME zvečnil torzo miznúceho nápisu.

Súbežnosť dvoch (a viacerých) činností jedného aktora je možná len vtedy, keď činnosti sú vzájomne zrealizovateľné, a teda sémanticky kombinovateľné, porov.:

(52) *Kým³* si varil kávu, premýšľal, <...>.

Retrospektívnu pozíciu hovoriaceho ako pozorovateľa najčastejšie fixuje minulý čas (označovaný aj ako rozprávačský čas). Uplatňuje sa naratívny režim, v ktorom pozorovateľ reprodukuje dianie akoby zo svojho uhla pohľadu, a tým mu dáva

priestor pre epistemické častice *zrejme, asi, pravdepodobne, isto, istotne, určite, nepochybne*.

Sloveso v Q môže byť v prítomnom alebo budúcom čase len v rečovom (dialogickom) režime, a vtedy aj v nadradenej vete je prítomný alebo budúci. V doklade (53) má dialogický režim podobu vnútornej reči, porov.:

(53) „Ja robievam aj tri. Napríklad – *kým*³ teraz s vami telefonujem, uzatváram materiály na inauguráciu a rozmýšľam, ako budem uvádzať knihu <...>“.

(54) *Kým*³ bude [ona] spať, objedná [on] termosky horúcej čokolády.

Виктор С. Храковский (2005) rozlišuje úplnú súbežnosť situácií S_1 a S_2 (полная одновременность) a neúplnú súbežnosť (неполная одновременность). Pri úplnej súbežnosti situácia S_1 sa uskutočňuje na pozadí pokračujúcej situácie S_2 :

(55) *Kým*³ pršia bomby, podpisujú sa kontrakty, registrujú kontrakty, kladú sa ropovody, ničia sa prírodné zdroje, privatizujú vodné zdroje a demokracia je podkopávaná.

Čiastočná súbežnosť je možná v naratívnom režime s významom protikladnosti; fakultatívna častica *už* vnáša význam okamžitého nastúpenia deja, činnosti, procesu, príslovka *zrazu* význam náhlosti, neočakávanosti:

(56) *Kým*³ sa jedna konferencia skončí, už začína nič neriešiaci druhá <...>.

(57) *Kým*³ si rozprávala, zrazu sa mi všetko vyjasnilo, spoznal som sa <...>.

Súbežnosť dvoch a viacerých dejov z hľadiska intenzity (lat. total gravis) vyjadrujú imperfektívne slovesné tvary Q aj P, irelevantné k dobe komunikácie:

(58) *Kým*³ Marienka číta, Jurko si (zatiaľ) píše domáce úlohy (porov. Sokolová – Žigo, 2014, s. 43).

V tomto význame je spojka *kým*³ synonymná so spojkami *zatiaľ čo*¹ (t. j. v jej časovom význame) a *medzitým čo*. Spája ich význam špecifikovanej nekontrastívnej súčasnosti (Žigo, 2010, s. 201):

(59) *Zatiaľ čo* / [*kým*³] spal, spáchlo.

(60) *Medzitým čo* / [*kým*³] čítal, obed sa uvaril. (KSSJ)

Význam súbežnosti v slovenčine vyjadruje aj spojka *keď*, porov.: *Keď prišiel domov, všetci už spali* (SSSJ). V tomto kontexte spojky nie sú plne zameniteľné, keďže spojka *keď* je tu časovým orientátorom udalosti (akoby vyjadrovala časový bod, porov. Oravec, 1971, s. 3) a spojka *kým*³ je časovým orientátorom duratívности a zdôrazňuje skutočnosť, že situácia S_2 sa realizuje výhradne so situáciou S_1 (Храковский, 2005, s. 51):

(61) *Kým*³ som varila obed, čajník stál na sporáku.

(62a) *Keď* som varila obed, čajník stál na sporáku.

Príklady, ktoré uvádza E. B. Падучева (2014, s. 342), sa odlišujú v tom, že doklad (61) akcentuje prítomnosť čajníka na sporáku počas prípravy obeda (a potom jeho neprítomnosť), doklad (62a) nazerá na P z perspektívy časového intervalu Q (čo bolo ďalej s P nie je dôležité) a v slovenčine umožňuje použitie ukazovacieho príslovkového zámena *vtedy*:

(62b) Čajník stál na sporáku *vtedy*, *ked'* som varila obed.

2.4 Spojka *kým*⁴ spája situácie S₁ a S₂ s protikladnými faktami v P a v Q a s identickou časovou lokáciou. Čas je pritom len vonkajším rámcom alebo javiskom (Filkorn, 1998, s. 282). Tento typ súvetia je zacielený na vyjadrenie paralelnej obsahovej línie dvoch propozícií, ktoré spája polarita dvoch a viacerých faktov:

(63) Trh vnímame ako nástroj na dosiahnutie cieľa, *kým*⁴ rodinu vnímame ako cieľ samotný.

(64) Jemu sa darilo, *kým*⁴ ostatní zápasili s problémami. (KSSJ)

(65) *Kým*⁴ sa diváci bavia, postavy žánrovo trpia.

Hovoriaci vystupuje v naratívnom režime ilokučnej kontradikcie, t. j. tvrdenia, v ktorom sú koncepty vo vzťahu priameho alebo nepriameho protirečenia. Do kontrastu sa tak dostávajú jazykové prostriedky aj systémovej, aj kontextovej antonymie. Poradie faktov odráža konfrontačnú perspektívu, ktorá je v kompetencii hovoriaceho, takže teoreticky je sémanticky aj gramaticky možné aj inverzné poradie propozícií:

(66a) Mne išlo predovšetkým o hudbu, *kým*⁴ divákom o gagy a skeče.

(66b) *Kým*⁴ divákom išlo o gagy a skeče, mne išlo predovšetkým o hudbu.

(66c) Divákom išlo o gagy a skeče, *kým*⁴ mne išlo predovšetkým o hudbu.

Korpusový materiál ukázal silu pragmatických systematizácií, ktoré viac preferujú poradie najprv „pozitívna tonalita informácie v P, resp. Q, potom negatívna tonalita informácie v Q, resp. P“, porov. *darit' sa – zápasit'* (doklad 64); *hrať s niekým – hrať proti niekomu* (doklad 71); *baviť sa – trpieť* (doklad 65); *ostávať – meniť sa* (doklad 69) a pod.

Preferenčné ponímanie faktov hovoriaci vyjadruje aj prostredníctvom častíc *najmä*, *hlavne*, *predovšetkým*, *zrejme*:

(67) *Kým*⁴ spojky *aj – aj*, *ani – ani* sú komunikačne späté predovšetkým s umeleckým textom; spojky *i – i*, *jednak – jednak* sú operátormi hlavne v náučnom texte (Kesselová, 2013b, s. 109).

Pragmatický postoj s náznakom prípustky prezentujú spojenia *avšak* *kým*; *lenže*, *kým*:

(68) *Avšak* *kým*⁴ v roku 1990 dostali vysoké školy na jedného študenta asi 44-tisíc korún, v roku 1999 sa odhad pohybuje len pod 10-tisíc korún.

(69) *Lenže*, *kým*⁴ erby ostávajú, život sa mení.

Temporálnosť kontradiktorických viet explicitne vyjadrujú výrazy *vtedy – kým teraz, predtým – kým teraz*. Do protikladu sa dostávajú nielen fakty v P a Q, ale aj préteritum a aktuálny prítomok:

(70) Vtedy to bola len príprava na život, *kým^t teraz* je to sám život.

(71) Predtým som hrávala s Radkou a Jankou, *kým^t teraz* som nastúpila proti nim.

Synonymický vzťah spojok *kým^t* a *zatiaľ čo²* (t. j. v jej odporovacom význame) uvádza aj *Krátky slovník slovenského jazyka* (2003), porov.:

(72) Všetci sa zabávali, *zatiaľ čo* / [*kým^t*] my sme tam len stáli.

Podobne sa správa česká spojka *zatímco*, porov.: „časový význam spojky *zatímco* mívá tendenciu prechádzať ve význam kontrastně konfrontační, jestliže souběžné děje jsou v nesouladu“ (Mluvnice češtiny 3, 1987, s. 475).

Prirodzené prepojenie protikladnosti a času dokumentuje možnosť výmeny spojky *kým^t* v spojeniach *kým^t teraz* za odporovacie spojky *ale, avšak, zato, lenže* v spojeniach *ale teraz, avšak teraz, zato teraz, lenže teraz*:

(73) Vtedy sme aspoň hrali, *kým^t teraz* / [*ale teraz / avšak teraz / zato teraz, lenže teraz*] to nejde nikomu z nás.

Zatiaľ čo v spojeniach so spojkami *ale, avšak* dominuje odporovací význam, v spojeniach so spojkami *kým, zato, lenže* vzťah protikladnosti má odtienok prípustky.

3. ILOKUČNÉ FUNKCIE SPOJKY KÝM

Spojka *kým* má predpoklady byť ilokučná, a to vtedy, keď vedľajšiu vetu Q nespája len s propozičným obsahom nadradenej vety P, ale aj s jeho ilokučnou hodnotou (v terminológii, ktorú uvádza E. B. Падучева, 1985 – иллокутивной компонентой). Nazeranie na ilokučné funkcie spojky *kým* posúva interpretáciu do ponímania súvetia ako komunikačného aktu, konštituujuceho interpersonálny vzťah medzi hovoriacim a adresátom. Pod ilokučnou funkciou spojky sa spravidla rozumie také jej použitie, v ktorom spojka vyjadruje vzťah medzi zmyslom vedľajšej vety a rečovým aktom, ktorý zodpovedá nadradenej vete (porov. Иорданская, 1988).

Súvetia, ktoré sú realizované v dialogickom režime, majú prevažne status replík. Určujúca je perspektíva hovoriaceho a jeho zámer dosiahnuť istý komunikačný efekt, t. j. ovplyvniť verbálne, kognitívne, emocionálne a pod. správanie adresáta (porov. Dolník, 2013). Komunikačný zámer sa koncentruje v nadradenej vete (v P), ktorá vyjadruje dominujúcu ilokúciu (porov. Encyklopedický slovník češtiny, 2002, s. 176). V jej rámci sa celkom prirodzene predpokladá uplatňovanie vôľovej, istotnej, postojovej a hodnotiacej modálnosti. Spojenie temporálnosti a kontradickosti

(s rôznou mierou prevahy jednej alebo druhej zložky) vytvára predpoklady na realizovanie v Q širokej palety tzv. subsidiárnych ilokúcií. Subsidiárne ilokúcie Q majú k P vzťah napr. temporálnej limitatívnosti (spojka *kým*), zdôvodnenia (spojka *lebo*), resp. podmienky (spojka *ak*), porov.:

- (74a) Nechod' von, *kým*¹ prší (temporálna limitatívnosť P na pozadí Q);
- (74b) Nechod' von, *lebo* prší (zdôvodnenie);
- (74c) Nechod' von, *ak* prší (podmienka).

V doklade (74a) dôvod v Q (*prší*) je motívom vyslovenia zákazu, odporúčania nevykonať činnosť v P. Dôvod v Q ohraničuje nielen trvanie P, ale aj platnosť zákazu. Subsidiárne ilokúcie majú akoby podpornú funkciu, ale zároveň plnohodnotný podiel na konštituovaní celkového zmyslu súvetnej výpovede (porov. Encyklopedický slovník češtiny, 2002; Hirschová, 2004).

Súvetné propozície so spojkou *kým* sa uplatňujú tak vo všeobecných, generic-
kých, ako aj jedinečných, singulárnych vetách. Dialogický režim totiž nevyklučuje možnosť „citátového“, intertextuálneho použitia prísloví, porekadiel, aforizmov:

- (75) Nekrič hop, *kým*¹ nepreskočíš.
- (76) *Kým*⁴ bude teror, nebude mier.

V singulárnych súvetných propozíciách sa spojka *kým* uplatňuje ako súčasť asertívnej, direktívnej, interrogatívnej, (ne)satisfaktívnej, komisívnej a admonitívnej komunikačnej funkcie (v ponímaní M. Grepla, 1998b).

K interakčným podmienkam patrí to, že informácie v Q sú komunikačne neautonómne, rozlišuje sa v nich personálnosť a impersonálnosť (porov. *pršať* – impersonálny dej). Personálnosť v Q vyjadruje vzťah predikátu k účastníkovi komunikácie: *kým ja/my* vyjadruje vzťah k hovoriacemu, napr. v ilokúcii odhodlania, sľubu a varovania; *kým ty/vy* vzťah k adresátovi, napr. v ilokúcii upozornenia, obáv, výčitky; *kým on/ona/oni* vzťah k tretej osobe (osobám) komunikácie, napr. v ilokúcii ponaučenia a prosby. Impersonálnosť sa prejavuje najmä v ilokúcii návodu.

3.1 V asertívnej KF sa realizujú ilokúcie konštatovania, odhodlania a námietky. Ich integrálnou súčasťou je zámer hovoriaceho oboznámiť adresáta s novými skutočnosťami, ktoré sú z jeho pohľadu relevantné.

Konštatovanie, tvrdenie opisuje stav vecí, ktorý hovoriaci eviduje ako pravdivý (v intenciách komunikačného princípu úprimnosti). Otvára možnosť uplatnenia spojky *kým* vo všetkých jej sémantických funkciách:

- (77) Istý čas mi potrvá, *kým*¹ znovu nadobudnem sebavedomie.
- (78) *Kým*² som sa dostal ku kľúčom, bola stodola v plameňoch <...>.
- (79) *Kým*³ som študoval, aktívne som boxoval za Atom Jaslovské Bohunice v Trnave.
- (80) *Kým*⁴ ja som sa zabávala, on mlčky čakal.

Emocionálna a hodnotiaci angažovanosť hovoriaceho je v nich minimalizovaná. Konštatovanie prináša fakty a udalosti v časovej lokalizácii *préterita*, *prézena*, resp. *futúra*. Doklady poukazujú na častosť koncentrácie na perspektívu *ja* aj v Q. Z pohľadu komunikačných funkcií platí, že tvrdenie je síce primárnou komunikačnou funkciou výpovedí s časovým operátorom (Kesselová, 2010, s. 380), ale spojka *kým* stavia do popredia aj iné ilokúcie, takže funguje v kontexte „upozaďeného“ tvrdenia (снятой утвердительности, поров. Падучева, 2014).

Odhodlanie je prezentované ako úmysel hovoriaceho konať v intenciách vlastného (pevného) rozhodnutia, ktorého správnosť hovoriaci považuje za nespornú. Časovo je situované do prítomnosti alebo budúcnosti:

(81) *Kým'* žijem, vinohradu sa nevzdám!

(82) Budem dojiť dovtedy, *kým'* budem mať mlieko.

(83) Neodídem, *kým'* sa so mnou neporozprávaš.

Odhodlanie signalizuje tematizáciu preferenčného postoja, vyšší stupeň subjektívneho presvedčenia hovoriaceho o platnosti komunikovaného obsahu, takže sa spája s epistemicou aj voluntatívnou modalitou. Vyjadruje zámer s modálnou hodnotou 'mať úmysel' (porov. Grepl, 1998a, s. 165 – 166) a môže vyznievať proklamačne.

V **námietke** je obsiahnuté ohradenie sa, odmietavé stanovisko, protest. Tým sa otvára priestor pre explicitné presadzovanie vôle hovoriaceho a používanie modálnych relátorov. Napríklad, pri externej negácii relátora *chciť*, je jeho primárnou funkciou explicitné vyjadrenie úmyslu, vôle nerealizovať dej, ktorý je v kompetencii hovoriaceho (porov. Ivanová, 2010).

(84) Nechceme to komentovať, *kým'* nie je náš prípad ukončený.

(85) Nebudem trčať doma a viesť domácnosť, *kým'* ty budeš flámovat'.

Použitie podmieňovacieho spôsobu, ktorý tým, že vyjadruje neaktuálny podmienený dej, tlmi razantnosť namietania:

(86) Nerád by som však predbiehal, *kým'* nebudú definitívne podpísané zmluvy, <...>.

Cieľom takýchto súvetí je upozorniť na skutočnosti alebo okolnosti, ktoré sú v rozpore s názormi, presvedčením alebo tvrdením hovoriaceho. Ich primárnou funkciou je vyjadriť vôľu, resp. úmysel hovoriaceho nerealizovať *S*₁, pokiaľ trvá *S*₂. Presuponujú tak možnosť použitia v P častíc vyjadrujúcich rôznu mieru epistemickej modality: *vari*, *predsa*, *azda*, *nebodaj*, *hádám*; *určite*, *isto*, *bezpochyby* a pod.

3.2 Direktívna KF je verbálne zameraná na adresáta, takže nadradená veta sa obsahovo koncentruje na jeho činnosť, konanie. V P je sloveso v imperatíve, resp. indikatíve. Imperatív nie je v čase komunikácie reálnym dejom. Direktívna ilokúcia je časovo situovaná do prítomnosti alebo blízkej budúcnosti.

Prikaz, výzva sú autoritatívne nasmerované na vykonanie alebo nevykonanie nejakej činnosti. Predikáty v P majú príznak 'kontrolovateľnosti', predikáty v Q ich dopĺňujú o prvky faktívnosti:

- (87) Prid' hneď na začiatku, *kým'* sú ešte voľné miesta.
- (88) Dávaj naňho dobrý pozor, *kým'* budem preč.
- (89) Ostaň tam, *kým'* ťa neprídu vymeniť!
- (90) Sľub mi, že nespraviš ani krôčik, *kým'* sa so mnou neporadiš!
- (91) Neponáhľaj sa a zostaň stáť a počkaj, *kým'* sa rozvidnie.
- (92) Dovtedy nevyjdete z tohto bytu, *kým'* si to nerozmyslíte!

V súvetiach (87 – 89) dominuje adhibitívny zámer hovoriaceho, ktorým sa usiluje prehovoriť, prinútiť adresáta k realizácii činnosti vyjadrenej v syntakticky nadradenej vete (P). V súvetiach (90 – 92) prevláda prohibatívny aspekt, keďže hovoriaci sleduje to, aby adresát nerealizoval činnosť dovtedy, kým platia okolnosti uvedené v Q.

Upozornenie je forma výzvy, snaha hovoriaceho upriamiť pozornosť adresáta na niečo, čo je v jeho záujme, aby vykonal. Implikuje vzťah nutnosti (postulatívnej aj objektívnej), možnosti negatívnych okolností a konzekvencií. Upozornenie sa spája s futúrom v jeho gnómicom poňatí (platnosť dejov sa vzťahuje aj na prítomné a minulé deje):

- (93) *Kým'* začnete kopáť základy, budete si musieť zohnať niekoľko desiatok dokumentov <...>.

Odporúčanie, ponaučenie sú akoby pokynom na konanie, návodom, vysvetlením niečoho. Súvetia sú časovo umiestnené do prítomnosti alebo budúcnosti:

- (94) Ustúp radšej skôr, *kým'* ešte môžeš.

Prirodzené je použitie v P „solidárneho“ inkluzívneho *my* a indikatívu namiesto imperatívu, resp. spojenia s osobným tvarom slovesa *radiť*:

- (95) Ak je vozidlo na boku, neotáčame ho, *kým'* sú zranení vo vnútri.
- (96) A radím ti, ber, *kým'* som dobrý, <...>.

Návod je inštrukcia, ako niečo robiť alebo používať. V Q je pasívnym predikátom daná situácia z perspektívy objektu deja implikujúca rezultatívny význam výsledného stavu, ktorý je ireverzibilný. V P sa využívajú tvary imperatívu 2. osoby plurálu, resp. indikatívu, zvyčajne inkluzívnej 1. osoby plurálu prezenta činnostných slovies, v Q sú participiálne pasíva v 3. osobe singuláru alebo plurálu:

- (97) Varte dovtedy, *kým'* sa voda neodparí <...>.
- (98) Varíme, *kým'* nie je zelenina mäkká.

Návody sa používajú v komunikačnej sfére bežnej a mediálnej komunikácie. Uplatňujú sa v kulinárskych receptoch, v ktorých spojka *kým'* prirodzene využíva svoje predispozície na vyjadrenie idey koncového časového limitu v kontexte expletívnej negácie. Návody sú zamýšľané ako potenciálne budúce činnosti adresáta, konajúceho v intenciách pokynov.

Prošba je zdvorilá, úctivá žiadosť hovoriaceho majúca apelatívny význam. Explicitne ju prezentuje ilokučné verbum *prosiť* v tvare 1. osoby jednotného alebo množného čísla. Q je orientované buď personálne – na 3. osobu alebo osoby, resp. impersonálne.

(99) Prosím ťa počkaj, *kým'* sa nevráti môj manžel.

(100) Prosíme vás, napíšte nám hneď teraz, *kým'* sú vaše dojmy ešte celkom čerstvé.

Tvar imperatívu v P v ilokúcii prosby musí byť oslabený funkčným využitím externých lexikálnych prostriedkov, napr. častíc: *dobre*, *však*, ktoré na konci súvetia vyjadrujú akoby pobádanie na súhlasnú reakciu:

(101) Len minútku počkajte, *kým'* to dokončím, dobre?

Návrh je upozornenie na eventúálnu realizáciu, resp. nerealizáciu takej činnosti, ktorú hovoriaci považuje vzhľadom na situáciu za adekvátnu. V Q sa konkretizuje temporálny aspekt okolnosti, ktorá limituje P. Hovoriaci nemá istotu, že návrh bude prijatý. Priamym indikátorom návrhu býva performatívne sloveso *navrhovať* v príslušných osobných formách. Súčasťou návrhu je persuzívnosť:

(102a) *Kým'* ste tu, odoberieme vám zopár kostných štepov.

(103a) Kúpajte knihy, *kým'* sú lacné.

V Q sa uvádzajú fakty majúce funkciu argumentov (v jazykovednom, resp. rétorickom ponímaní), vyjadrujúcich zdôvodnenie, porov.:

(102b) *Keďže* ste tu, odoberieme vám zopár kostných štepov.

(103b) Kúpajte knihy, *lebo* sú lacné.

Zákaz je verbálnym prejavom rozhodnutia hovoriaceho, že adresát nesmie niečo robiť, uskutočniť, a to dovtedy, kým v Q platí situácia S_2 :

(104) <...> ale polievky <...> sa nesmieš dotknúť, *kým'* sa nevrátim.

(105) Nebudeš otvárať, *kým'* ja nepoviem.

Expletívna negácia v dokladoch (104 – 105) vyjadruje zákaz činnosti v P do nastúpenia činnosti v Q. Dôsledky nerešpektovania bývajú vyjadrované ako dodatok, vysvetlenie v podobe *lebo uvidíš*, *lebo bude zle* a pod.

3.3 Interrogatívna KF je iniciovaná cieľom získať informáciu, ktorou hovoriaci nedisponuje a o ktorej predpokladá, že ju má adresát a môže ju zdieľať. Často sa spája s deliberatívnymi otázkami, ktoré si hovoriaci kladie zároveň akoby aj sebe. Vo význame **zist'ovania** (potvrdenia alebo popretia faktov) sa používa modálne sloveso *mať* v prítomnom čase alebo v kondicionále:

(106) Kto má platiť alimenty, *kým'* nie sme rozvedení?

Interrogatívna podoba umožňuje zdieľanie pochybností, ktoré môžu sprevádzať emocionálne postoje, napr. rozhorčenia, rozčarovania, počudovania a pod.:

(107) <...> prečo si ho nevyhodil, *kým'* ešte bola príležitosť?

S návrhom sa spája oblasť možného a pripustenie ďalšej alternatívy. Ako vykonávateľa činnosti môže zahŕňať aj hovoriaceho. Typická je forma s výrazom *čo keby*:

(108) Čo keby si najskôr počkala, *kým'* sa s tebou spoja?

(109) „Čo keby sme si pustili vážnu hudbu, *kým'* sa to upečie?“ – navrhla som <...>.

Uvažovať o alternatívach možno len vtedy, keď ide v P o situáciu S_1 , ktorá ešte nenastala, ale mohla by nastať, mala by nastať, pravdepodobne nastane, t. j. je hypotetická a zároveň limitovaná nástupom situácie S_2 v Q.

3.4 Satisfaktívna KF sa vzťahuje na pochvalnú alebo karhajúcu verbálnu činnosť hovoriaceho, jeho pozitívny alebo negatívny evaluatívny postoj.

Obavy sa spájajú s pocitmi stiesnenosti, strachu, neistoty s možným stavom vecí. Implicitne ich vyjadrujú slovesá tímení: *báť sa*, *obávať sa*, *strachovať sa*; alternatívou je negácia v slovesných tvaroch *tešiť*:

(110) Netešilo by ma, keby sa niečo stalo, *kým'* si tu.

Podmieňovací spôsob je motivovaný tým, že P vyjadruje neuskutočnenú podmienku, Q sa viaže na ideu konečnej hranice P. Obavy sú tu v prieniku s ilokúciou negácie satisfaktívnosti.

Výčitka ako slovné dohováranie, prejav rozhorčenia, nespokojnosti hovoriaceho býva implikovaná jeho záujmom o nápravu konania, správania sa adresáta. Výčitka je axiologická reakcia evokovaná pocitmi sklamaní, rozčarovania, nespravodlivosti a nesplnenia očakávaní, je dôsledkom rozporu medzi očakávaním a konaním. Výčitke predchádza skutočnosť, že adresát nevykonával to, čo sa od neho očakávalo, resp. vykonal niečo v rozpore s očakávaniami, pravidlami, normami, konvenciami. Výčitka je prejavom negatívneho postoja hovoriaceho k obsahu Q, ktorý sa spája s obsahom personálnosti: *kým ja/my*, *kým ty/vy*, *kým on/ona/oni*:

(111) Dúfam, že si si užil, *kým'* ja som na teba otročila.

(112) Celé dni som zavretá doma, *kým'* ty si chodíš kade-tade!

(113) Nemôžeme stanoviť pevný dátum svadby, *kým'* nie sme zasnúbení.

Výčitka predpokladá verbálne dávať do popredia fakty, udalosti, ktoré sú späté s hovoriacim a ktorým prisudzuje subjektívnu validitu. Realizuje sa v prítomnosti, čomu zodpovedajú prítomné tvary predikátov v P, zatiaľ čo v Q je okrem prítomného možný prítomný, keďže v Q je postulovaný motív, zdroj výčitky. Otvára sa tak priestor pre kontrastívne posudzovanie faktov:

(114) Vidiš, sedíš tu ako zmoknuté kura, *kým'* ja oslavujem, <...>.

Formula *vidíš (vidíte)* má kontaktnú funkciu a hovoriaci ňou obracia pozornosť adresáta na komunikačnú situáciu. Častica *veď* má význam akoby vysvetlenia časovej osi v S_2 a S_1 , ktorá sa zavŕši do konca trvania deja v Q:

(115) Veď *kým'* mi dôchodok priznáte, oberiete ma o všetku energiu, a ani sa ho nedožijem.

3.5 Komisívna KF vyjadruje **sľub**, ktorým sa hovoriaci zaväzuje niečo urobiť, dať, dodržať a pod. V pozadí je vzťah kooperácie, prísľub ústretovosti, pochopenia hovoriaceho voči adresátovi. Forma budúceho času vyjadruje činnosti, stavy akoby v gnómičkom poňatí. V P aj Q je sľub tematizovaný slovesným tvarom 1. osoby singuláru (plurálu) nedokonavého vidu, Q vyjadruje časovú ohraničenosť nadradenej vety:

(116) Budem ti pomáhať, *kým'* budem vládnuť.

(117) Budeme tu dotiaľ, *kým'* neprídu ostatní.

Sľub implikuje subjektívnu mieru optativnosti, ktorú reflektuje možnosť postpozitívneho použitia častice *len* po spojke *kým*:

(118) Budem ťa milovať, *kým'* len budem žiť.

Spojenie *kým len* má zdôrazňujúcu, gradientnú platnosť a vyjadruje vyšší stupeň predpokladov realizácie P. K interakčným podmienkam sľubu patrí aj to, že hovoriaci verí v úspešnú realizáciu činnosti.

3.6 Admonitívna KF je zacielená na adresáta. **Varovanie** je dôrazné upozornenie (na nebezpečenstvo), hrozba, výstražné napomínanie, vyhrážka, až zastrasovanie. Varovanie implikuje negatívne konzekvencie pre adresáta, jeho zámerom je predchádzať možným negatívnym dôsledkom konania adresáta. Hovoriaci imperatívnym aj indikatívnym tvarom sloves v P vyjadruje zákaz, v Q je špecifikované jeho časové trvanie:

(119) Počkáš si, *kým'* ja zídem!

Varovanie má v Q slovesné tvary 1. osoby singuláru (plurálu) nedokonavého vidu, takže implikuje futúrum.

4. ZÁVER

V článku sme sa zamerali na sémantické a komunikačno-pragmatické funkcie slovenskej spojky *kým*. Potvrdilo sa, že invariantnou sémantickou funkciou spojky *kým* je temporálna lokalizácia P na pozadí Q s predispozíciami na implicitnú alebo explicitnú kontrastívnosť. V slovenčine je pre súvetné propozície so spojkou *kým*¹ typická limitatívna koincencia P a Q, spojka *kým*² má význam sukcesívnej koincencie, spojku *kým*³ charakterizuje simultánna koincencia a súvetné propozície so spojkou *kým*⁴ sú vo vzťahu kontrastívnej simultánnej koincencie. Spojka *kým*¹ je temporálne limitujúca, spojky *kým*², *kým*³ a *kým*⁴ sú temporálne orientujúce. Z pohľadu aktuálneho členenia výpovedí prototypickým vetosledom spojky *kým*¹ je tematicko-rematická postupnosť, ktorá zodpovedá modelu P, *kým*¹ Q; spojky *kým*², *kým*³ majú častejšie vetosled *Kým*^{2/3} Q, P, v ktorom sú situácie S₂ sémanticky decentralizované. Spojka *kým*⁴ má voľný vetosled, keďže odráža konfrontačnú perspektívu, ktorá je plne v kompetencii hovoriaceho.

Komunikačne sa najviac presadzuje spojka *kým*¹, ktorá v kognitívnej mape (sieti) hovoriacich má pozíciu akoby centra perspektívy a prezentuje model „zdôvodňujúci“ ukončenie časovej platnosti nadradenej vety. V slovenčine je pre spojku *kým*¹ príznačné obsadenie do P slovesa *trvať*. V slovenčine aj ruštine sa v súvislosti so spojkou *kým*¹ uplatňuje „mentálny litotes“, t. j. popretie opozita, ktorý sa realizuje ako expletívna negácia predikátu v Q. Z doterajších pozorovaní expletívnej negácie vyplýva, že predikáty v P môžu byť v dokonavom aj nedokonavom vide, ale musia mať sémantický príznak ‘*kontrolovateľnosti*’. Pre obsah P totiž platí, že dej, činnosť, proces, stav je posudzovaný z hľadiska jeho limitatívnosti, t. j. fixuje temporálne neurčitú duratívnosť s orientáciou na ukončenie situácie S₁. Slovesá v Q sú vždy v dokonavom vide, a keďže spojenie perfektíva s negáciou fixuje orientáciu akoby na začiatok, nástup udalosti, negovaný výraz v Q kompenzuje neurčitosť duratívnosti v P. Spojka *kým*¹ je tiež v najmenšom konflikte systematizácii s inými synonymickými spojkami. Nazdávame sa, že nižšia častosť spojok *kým*², *kým*³ a aj *kým*⁴ vyplýva z evidentne konkurenčných vzťahov k iným spojkám (operátorom). Ukázalo sa, že na komunikačno-pragmatickú realizáciu spojky *kým* má vplyv výber perspektívy, a to z aspektu objektivizácie (modus, tempus, aspekt), subjektivizácie (postoj emocionálny, evaluačný, preferenčný, epistemic-ký) a vetosledu. Pragmatické pozadie má ponímanie časového intervalu v P a Q ako subjektívne krátky alebo dlhý interval; ako určitý alebo bližšie nešpecifikovaný (o čom svedčí otvorenosť pre adherentné používanie temporálnych a pragmatických kolokátov).

Spojenie temporálnosti a kontrastívnosti (s rôznou mierou prevahy jednej alebo druhej zložky) vytvára predpoklady na uplatňovanie spojky *kým* v asertívnej, direktívnej, interogatívnej, (ne)satisfaktívnej, komisívnej a admonitívnej komunikačnej funkcii. Ukázalo sa, že prevahu vykazujú súvetia obsahovo motivané negatívnymi

životnými skúsenosťami hovoriaceho. Negatívna tonalita sprevádza ilokúcie varovania, výčitky, námietky, upozornenia, odporúčania, príkazu, obáv; afirmatívnu tonalitu majú ilokučné funkcie návodu, návrhu, prosby a sľubu; ilokúcie konštatovania a odhodlania môžu byť aj afirmatívne aj negatívne. Z pohľadu komunikačných funkcií platí, že tvrdenie je síce primárnou komunikačnou funkciou výpovedí s časovým operátorom, ale spojka *kým* stavia do popredia aj iné ilokúcie, takže funguje v kontexte „upozadeného“ tvrdenia.

Bibliografia

- BODNÁROVÁ, Martina: K problematike aspektu v kontexte pomerných (relatívnych) časov. In: *Aspektuálnosť a modálnosť v slovenčine*. Ed. Martina Ivanová. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2009, s. 143 – 151.
- DANEŠ, František: *Věta a text*. Praha: Academia 1985. 234 s.
- DOLNÍK, Juraj: *Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetľovanie jazyka*. Druhé, doplnené a upravené vydanie. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2013. 432 s.
- DOLNÍK, Juraj: Preferenčný aspekt rečových aktov. In: *Jazykovedný časopis*, 1995, roč. 46, s. 3 – 11.
- Encyklopedický slovník češtiny*. Ed. Petr Karlík – Marek Nekula – Jana Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2002. 604 s.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Časové podradňovacie súvetie v slovenských nárečiach. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1986. 134 s.
- FILKORN, Vojtech: *Povaha súčasnej vedy a jej metódy*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1998. 378 s.
- GREPL, Miroslav: Věty s významem nutnosti, možnosti (schopnosti) a záměru. In: Grepl, Miroslav – Karlík, Petr: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia 1998a, s. 153 – 167.
- GREPL, Miroslav: Komunikační (ilokuční) funkce výpovědi. In: Grepl, Miroslav – Karlík, Petr: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia 1998b, s. 421 – 494.
- HIRSCHOVÁ, Milada: Řečový akt, řečové jednání a komunikační funkce výpovědi. In: *Slovo a slovesnost*, roč. 65, 2004, s. 163 – 173.
- HIRSCHOVÁ, Milada: Pragmatika v češtině. Vyd. 2, dopl. Praha: Karolinum 2013. 336 s.
- HIRSCHOVÁ, Milada: Slovesný vid a tzv. performativnost. In: *Vidy jazyka a jazykovedy. Na počesť Miloslavy Sokolovej*. Martin Ološtiak, Martina Ivanová, Daniela Slančová (eds.). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2011, s. 155 – 161.
- HORECKÝ, Ján: Ešte raz o spojke *kým*. In: *Kultúra slova*, 1997, roč. 31, č. 6, s. 326 – 329.
- HORECKÝ, Ján – SOKOLOVÁ, Jana: *Modelovanie v lingvistike*. Nitra: Garmond 2003. 120 s.
- IVANOVÁ, Martina: Modálne relátory. In: *Morfologické aspekty súčasnej slovenčiny*. Ed. Juraj Dolník. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2010, s. 218 – 264.
- JAROŠOVÁ, Alexandra: Vidová opozícia a vidová korelácia v slovenčine. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 64, 2013, s. 5 – 48.
- KAČALA, Ján: *Syntaktický systém jazyka*. Pezinok: Formát 1998. 144 s.
- KESSELOVÁ, Jana a kol.: *Spojky a spájacie prostriedky v slovenčine. Synchronia – diachronia – ontogenéza*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2013a. 312 s.
- KESSELOVÁ, Jana: *Spojky v komunikačných súvislostiach (k vybraným aspektom zlučovacieho vzťahu)*. In: *Jazykovedné štúdie XXX. Syntax a morfológia – väzby a súvislosti*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2013b, s. 101 – 112.

KESSELOVÁ, Jana: Operátory na rozširovanie a rozvíjanie výpovede. In: Morfológické aspekty súčasnej slovenčiny. Ed. Juraj Dolník. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2010, s. 326 – 386.

Krátky slovník slovenského jazyka. Hlav. red. Ján Kačala, Mária Pisárčiková. Štvrté, doplnené a upravené vydanie. Bratislava: VEDA 2003.

Mluvnice češtiny 3. Skladba. Red. F. Daneš – M. Grepl – Z. Hlavsa. Praha: Academia 1987. 748 s.

ONDREJOVIČ, Slavomír: Medzi slovesom a vetou. Problémy slovenskej konverzie. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1989. 128 s.

ORAVEC, Ján: Spojka kým. In: Kultúra slova, 1971, roč. 5, s. 3 – 8.

PAULINY, Eugen: Slovenská gramatika. (Opis jazykového systému). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1981. 324 s.

Slovenský národný korpus – verzia prim-6.1.20-public-vyv. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV v Bratislave 2015. Dostupný na [www: https://bonito.korpus.sk](https://bonito.korpus.sk)

Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. 1. vyd. Red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: VEDA 2006.

Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. Red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: VEDA 2011.

SOKOLOVÁ, Jana: O definičných vlastnostiach (verbálneho) textu. In: Slavica Nitriensia, 2012, roč. 1, s. 41 – 54.

SOKOLOVÁ, Miloslava – ŽIGO, Pavol: Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2014. 320 s.

ŽIGO, Pavol: Kategória času. In: Morfológické aspekty súčasnej slovenčiny. Ed. Juraj Dolník. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2010, s. 167 – 217.

ŽIGO, Pavol: Kategória času v slovenskom jazyku. Bratislava: Univerzita Komenského 1997. 115 s.

АПРЕСЯН, Юрий Дереникович: Фундаментальная классификация предикатов и системная лексикография. Dostupné na: iling.spb.ru/typo/materials/.../apresjan_spb2003.pdf [30.03.2015]

БОНДАРКО, Александр Владимирович: Полевые структуры в системе функциональной грамматики. In: Проблемы функциональной грамматики. Полевые структуры. Санкт-Петербург: Наука 2005, с. 12 – 28.

БОРЩЕВ, Владимир Борисович – Парти, Барбара: Бытийные и локативные предложения – что их различает? Тема-рематическая структура или диатеза? In: Динамические модели. Слово. Предложение. Текст. Сборник статей в честь Е. В. Падучевой. Москва: Языки славянских культур 2008, с. 137 – 153.

БУЛЫГИНА, Татьяна Вячеславовна: К построению типологии предикатов в русском языке. In: Семантические типы предикатов. Отв. ред. О. Н. Селиверстова. Москва: Наука 1982, с. 7 – 83.

ИОРДАНСКАЯ, Лидия Николаевна: Семантика русского союза раз (в сравнении с некоторыми другими русскими союзами). In: Russian Linguistics 1988, vol. 12, p. 239 – 267.

ПАДУЧЕВА, Елена Викторовна: Эксплетивное отрицание и семантика союза ПОКА. In: Язык. Константы. Переменные. Памяти Александра Евгеньевича Кибрика. Санкт-Петербург: Алетейя 2014, с. 339 – 350.

ПАДУЧЕВА, Елена Викторовна: Лексическая аспектуальность и классификация предикатов по Маслову – Вендлеру. In: Вопросы языкознания, 58, 2009, № 6, с. 3 – 20.

ПАДУЧЕВА, Елена Викторовна: Семантические исследования. Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива. Москва: Языки русской культуры 1996. 464 с.

ПАДУЧЕВА, Елена Викторовна: Семантика вида и точка отсчёта. In: Известия АН СССР 1986, т. 55, № 5, с. 413 – 424.

ПАДУЧЕВА, Елена Викторовна: Высказывание и его соотносённость с действительностью. (Референциальные аспекты семантики местоимений). Москва: Наука 1985. 272 с.

УРЫСОН, Елена Владимировна: Синтаксические свойства союзов и теория валентностей. In: Динамические модели. Слово Предложение Текст. Сборник статей в честь Е. В. Падучевой. Москва: Языки славянских культур 2008, с. 809 – 824.

УРЫСОН, Елена Владимировна: Союз ЕСЛИ и семантические примитивы. In: Вопросы языкознания, 50, 2001, № 4, с. 45 – 65.

ФЁДОРОВА, Ольга Викторовна: *Перед* или *после*: что проще? (понимание сложноподчиненных предложений с придаточными времени). In: Вопросы языкознания, 54, 2005, № 6, с. 44 – 58.

ХРАКОВСКИЙ, Виктор Самуилович: Таксис следования в современном русском языке. In: Проблемы функциональной грамматики. Полевые структуры. Отв. ред. А. В. Бондарко. Санкт-Петербург: Наука, 2005, с. 29 – 85.